

EUROPEJSKA KARTA JĘZYKÓW REGIONALNYCH LUB MNIEJSZOŚCIOWYCH

sporządzono w Strasburgu dnia 5 listopada 1992 roku

Preambuła

Państwa-Członkowie Rady Europy, Sygnatariusze niniejszej Karty,
zważywszy, że celem Rady Europy jest osiągnięcie większej jedności między jej członkami, szczególnie w celu zabezpieczenia i urzeczywistnienia ideałów i zasad stanowiących ich wspólne dziedzictwo;

zważywszy, że ochrona historycznych języków regionalnych lub mniejszościowych Europy, w sytuacji, kiedy niektórym z nich grozi ostateczna zagłada, stanowi wkład w zachowanie i rozwój bogactwa kulturalnego i tradycji europejskiej;

zważywszy, że prawo do używania języków regionalnych lub mniejszościowych w życiu prywatnym i publicznym jest niezbywalnym prawem, według zasad zawartych w Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych oraz zgodnie z duchem Konwencji Rady Europy o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności;

uwzględniając rezultaty prac podjętych w ramach KBWE, a w szczególności Akt Końcowy z Helsinek z 1975 roku i dokument Spotkania w Kopenhadze w 1990 roku;

podkreślając wartość interkulturowości i wielojęzyczności oraz biorąc pod uwagę, że ochrona i poparcie dla języków regionalnych lub mniejszościowych nie może odbywać się kosztem języków oficjalnych i że istnieje potrzeba ich przyswajania;

rozumiejąc, że ochrona i popieranie języków regionalnych lub mniejszościowych w różnych krajach i regionach Europy stanowi ważny wkład w budowę Europy, opartej na zasadach demokracji i różnorodności kulturalnej, z poszanowaniem suwerenności państwowej i integralności terytorialnej;

biorąc pod uwagę specyficzne uwarunkowania i tradycje historyczne w różnych regionach państw europejskich,

uzgodniły, co następuje:

CZĘŚĆ I

POSTANOWIENIA OGÓLNE

Artykuł 1

Definicje

Na użytek niniejszej Karty:

- a) języki regionalne lub mniejszościowe oznaczają języki, które są:
- (i) tradycyjnie używane na terytorium danego państwa przez jego obywateli, stanowiących grupę liczebnie mniejszą od reszty ludności tego państwa, oraz
 - (ii) różnią się od oficjalnego języka tego państwa;

nie obejmuje to ani dialektów języka oficjalnego państwa, ani języków migrantów;

- b) terytorium, na którym używany jest język regionalny lub mniejszościowy, oznacza obszar geograficzny, na którym dany język jest środkiem komunikowania się takiej liczby ludzi,

- która usprawiedliwia przyjęcie różnych środków ochronnych i popierających, przewidzianych w niniejszej Karcie;
- c) języki nieterytoriałne oznacza języki używane przez obywateli danego państwa, inne niż język lub języki używane przez resztę ludności, które jednak, chociaż używane tradycyjnie na terytorium tego państwa, nie mogą być identyfikowane z określonym jego obszarem.

Artykuł 2 **Zobowiązania**

1. Każda ze Stron zobowiązuje się stosować postanowienia Części II do wszystkich języków regionalnych lub mniejszościowych, którymi mówi się na jej terytorium i które odpowiadają definicji z artykułu 1.

2. W odniesieniu do każdego z języków wyszczególnionych w chwili ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia, zgodnie z artykułem 3 każda Strona zobowiązuje się stosować co najmniej trzy piąte ustępów lub punktów wybranych spośród postanowień Części III Karty, w tym przynajmniej po trzy wybrane z artykułów 8 i 12 i po jednym z artykułów 9, 10, 11 i 13.

Artykuł 3 **Przedsięwzięcia praktyczne**

1. Każde umawiające się Państwo wymieni w swoim dokumencie ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia, każdy z języków regionalnych lub mniejszościowych lub język oficjalny, który jest używany mniej powszechnie na całym lub części jego terytorium, do których będą mieć zastosowanie ustępy i punkty wybrane zgodnie z ustępem 2 artykułu 2.

2. Każde państwo może, w dowolnym terminie, notyfikować Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy, że przyjmuje zobowiązania wynikające z postanowień zawartych w innych ustępach Karty, niewymienionych uprzednio w złożonym przez nie dokumencie ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia, lub że zobowiązuje się stosować ustęp 1 niniejszego artykułu w odniesieniu do innych języków regionalnych lub mniejszościowych lub do innych języków oficjalnych, używanych mniej powszechnie na całym lub części jego terytorium.

3. Zobowiązania, o których mowa w ustępie poprzednim, będą uznane za integralną część ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia i będą mieć taką samą moc prawną, począwszy od daty ich notyfikacji.

Artykuł 4 **Istniejące systemy ochrony**

1. Żadne z postanowień niniejszej Karty nie może być interpretowane jako uchylające lub ograniczające jakiegokolwiek prawa zagwarantowane w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

2. Postanowienia niniejszej Karty nie mogą naruszyć żadnych bardziej korzystnych postanowień, dotyczących statusu języków regionalnych lub mniejszościowych, lub sytuacji prawnej osób należących do mniejszości istniejących w Państwie Stronie lub przewidzianych w stosownych międzynarodowych umowach dwustronnych lub wielostronnych.

Artykuł 5

Istniejące zobowiązania

Żadne z postanowień niniejszej Karty nie może być interpretowane jako przyznanie jakiegokolwiek prawa do podjęcia działań lub dokonania czynności sprzecznej z celami Karty Narodów Zjednoczonych lub innymi zobowiązaniami wynikającymi z prawa międzynarodowego, włącznie z zasadą suwerenności i integralności terytorialnej państw.

Artykuł 6 Informacja

Strony zobowiązują się do tego, że władze, organizacje i osoby zainteresowane zostaną poinformowane o prawach i obowiązkach ustanowionych w niniejszej Karcie.

CZĘŚĆ II

CELE I ZASADY WYNIKAJĄCE Z USTĘPU 1 ARTYKUŁU 2

Artykuł 7 Cele i zasady

1. Strony zobowiązują się w stosunku do języków regionalnych lub mniejszościowych, na terytoriach, na których są one używane i odpowiednio do sytuacji każdego języka, opierać swoją politykę, ustawodawstwo i praktykę działania na następujących celach i zasadach:

- a) w uznaniu języków regionalnych lub mniejszościowych za przejaw bogactwa kulturalnego;
- b) respektowaniu zasięgu geograficznego każdego języka regionalnego lub mniejszościowego, aby istniejące lub nowe podziały administracyjne nie stanowiły przeszkody dla wspierania określonego języka regionalnego lub mniejszościowego;
- c) uznaniu potrzeby zdecydowanych działań dla wspierania języków regionalnych lub mniejszościowych, w celu ich ochrony;
- d) ułatwianiu lub popieraniu posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w mowie i na piśmie, w życiu publicznym i prywatnym;
- e) utrzymywaniu i rozwijaniu związków, w sferze spraw objętych niniejszą Kartą, między grupami używającymi języka regionalnego lub mniejszościowego i innymi grupami w państwie, używającymi tego samego lub podobnego języka, a także tworzeniu kulturalnych związków z innymi grupami w tym państwie, używającymi innych języków;
- f) zapewnieniu odpowiednich metod i środków do nauczania i studiów w językach regionalnych lub mniejszości, na wszystkich stosownych poziomach;
- g) zapewnieniu środków umożliwiających osobom nie władającym językiem regionalnym lub mniejszościowym, zamieszkującym na obszarze gdzie jest on używany, naukę tego języka na ich życzenie;
- h) wspieraniu studiów i badań nad językami regionalnymi lub mniejszościowymi na uniwersytetach lub w instytucjach równorzędnych;
- i) wspieraniu odpowiednich rodzajów wymiany międzynarodowej w sferze spraw objętych niniejszą Kartą i dotyczących języków regionalnych lub mniejszościowych, używanych w identycznej lub podobnej formie w dwóch lub większej liczbie państw.

2. Strony zobowiązują się wyeliminować, jeśli dotychczas tego nie uczyniły, każde nieusprawiedliwione zróżnicowanie, wyłączenie, ograniczenie lub uprzywilejowanie dotyczące posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, wprowadzone z zamiarem zniechęcenia lub wystawienia na niebezpieczeństwo ich zachowania lub rozwoju.

Podjęcie specjalnych przedsięwzięć na korzyść języków regionalnych lub mniejszościowych, w celu wspierania równości między ludźmi, którzy ich używają i resztą ludności lub takich działań, które właściwie uwzględniają szczególną sytuację (tych języków), nie uważa się za akt dyskryminacji tych, którzy posługują się językami powszechniej używanymi.

3. Strony zobowiązują się popierać, za pomocą odpowiednich środków, wzajemne zrozumienie między wszystkimi grupami językowymi w kraju, w szczególności przez uznanie poszanowania, zrozumienia i tolerancji wobec języków regionalnych lub mniejszościowych za jeden z celów oświaty, przez organizowanie szkoleń oraz zachęcanie do tego samego środków społecznego przekazu.

4. Przy ustalaniu polityki dotyczącej języków regionalnych lub mniejszościowych Strony uwzględniają potrzeby i życzenia wyrażane przez grupy posługujące się tymi językami. Będą one wspierać tworzenie ciał, jeśli to konieczne, mających na celu doradzanie władzom we wszystkich sprawach dotyczących języków regionalnych lub mniejszościowych.

5. Strony zobowiązują się stosować, z niezbędnymi zmianami, zasady wymienione powyżej w ustępach 1 do 4 do języków nieterytorialnych. Jednakże w odniesieniu do tych języków istota i zakres działań podejmowanych dla realizacji niniejszej Karty powinny być określane w sposób elastyczny, z uwzględnieniem potrzeb i życzeń oraz z poszanowaniem tradycji i cech charakterystycznych grup posługujących się tymi językami.

CZĘŚĆ III

ŚRODKI PROMOCJI JĘZYKÓW REGIONALNYCH LUB MNIEJSZOŚCIOWYCH W ŻYCIU PUBLICZNYM WYNIKAJĄCE ZE ZOBOWIĄZAŃ PRZYJĘTYCH W USTĘPIE 2 ARTYKUŁU 2

Artykuł 8 Oświata

1. W sferze oświaty Strony zobowiązują się, w odniesieniu do terytorium, na którym te języki są używane i w zależności od sytuacji każdego z tych języków oraz bez szkody dla nauczania oficjalnego języka (języków), do:

a)

- (i) udostępnienia oświaty przedszkolnej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- (ii) udostępnienia znacznej części oświaty przedszkolnej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- (iii) zastosowania jednego ze środków przewidzianych w punktach (i) oraz (ii) ustępu a) przynajmniej do tych dzieci, których rodziny tego sobie życzą i których liczba jest uważana za wystarczającą; lub
- (iv) tam, gdzie oświata przedszkolna nie należy bezpośrednio do właściwości władz publicznych, sprzyjania lub zachęcania do podejmowania działań przewidzianych w punktach od (i) do (iii) w ustępie a);

b)

- (i) udostępnienia oświaty podstawowej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- (ii) udostępnienia znacznej części oświaty podstawowej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- (iii) zapewnienia, w ramach oświaty podstawowej, możliwości nauczania odpowiednich języków regionalnych lub mniejszościowych jako integralnej części programu; lub

- (iv) zastosowania jednego ze środków przewidzianych w punktach (i) oraz (ii) ustępu a) przynajmniej do tych uczniów, których rodziny tego sobie życzą i których liczba jest uważana za wystarczającą;
- c)
- (i) udostępnienia oświaty na poziomie średnim w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
 - (ii) udostępnienia znacznej części oświaty na poziomie średnim w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
 - (iii) zapewnienia, w ramach oświaty na poziomie średnim, możliwości nauczania odpowiednich języków regionalnych lub mniejszościowych jako integralnej części programu; lub
 - (iv) zastosowania środków określonych w punktach od (i) do (iii) w ustępie c), przynajmniej w stosunku do uczniów, którzy sobie tego życzą, a których liczba jest uważana za wystarczającą;
- d)
- (i) udostępnienia oświaty zawodowej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
 - (ii) udostępnienia znacznej części oświaty zawodowej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
 - (iii) zapewnienia w ramach oświaty zawodowej możliwości nauczania odpowiednich języków regionalnych lub mniejszościowych jako integralnej części programu; lub
 - (iv) zastosowania jednego ze środków przewidzianych punktach od (i) do (iii) w ustępie d), przynajmniej w stosunku do tych uczniów, którzy sobie tego życzą, a których liczba jest uważana za wystarczającą;
- e)
- (i) udostępnienia oświaty uniwersyteckiej lub innej na poziomie wyższym w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
 - (ii) zapewnienia możliwości studiowania tych języków jako przedmiotów uniwersyteckich lub innych na poziomie wyższym; lub
 - (iii) jeśli ze względu na rolę państwa w stosunku do instytucji oświatowych na poziomie wyższym punkty (i) oraz (ii) nie mogą być stosowane, zachęcania lub zezwalania na wprowadzenie uniwersyteckiej lub innych form oświaty na poziomie wyższym w językach regionalnych lub mniejszościowych lub też umożliwienie studiowania tych języków, jako przedmiotów uniwersyteckich lub innych na poziomie wyższym;
- f)
- (i) dążenia do wprowadzenia kursów oświatowych dla dorosłych i w ramach edukacji ciągłej, w znacznej części lub w całości w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
 - (ii) proponowania tych języków jako przedmiotów oświaty dla dorosłych lub edukacji ciągłej; lub
 - (iii) jeśli władze publiczne nie są bezpośrednio właściwe w sprawach oświaty dla dorosłych, sprzyjania lub zachęcania do proponowania tych języków jako przedmiotu oświaty dla dorosłych lub edukacji ciągłej;
- g) podjęcia działań w celu zapewnienia nauczania historii i kultury, która ma swoje odzwierciedlenie w językach regionalnych lub mniejszościowych;
- h) zapewnienia podstawowych i dalszych szkoleń nauczycieli, niezbędnych dla wdrożenia punktów z ustępów a) do g), które zostały przyjęte przez Stronę;
- i) powołania rady lub rad nadzorczych odpowiedzialnych za kontrolę podjętych działań i osiągniętego postępu we wprowadzaniu i rozwijaniu nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych oraz za przygotowanie okresowych raportów o dokonanych ustaleniach, które będą podawane do wiadomości publicznej

2. W sferze oświaty na terytoriach innych niż te, na których języki regionalne lub mniejszościowe są tradycyjnie używane, Strony zobowiązują się, jeśli liczba osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi to uzasadnia, do zezwalania, zachęcania lub zapewnienia nauczania w języku regionalnym lub mniejszościowym, lub też nauczania o tym języku, odpowiednio na wszystkich poziomach.

Artykuł 9 **Władze sądowe**

1. Strony zobowiązują się, w odniesieniu do okręgów sądowych, w których liczba mieszkańców posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi to uzasadnia, do podjęcia wymienionych niżej działań, w zależności od sytuacji każdego z tych języków i pod warunkiem, że skorzystanie z możliwości przyznanych w niniejszym artykule nie zostanie uznane przez sędziego za przeszkodę w sprawowaniu prawidłowego wymiaru sprawiedliwości:

a) w postępowaniu karnym:

- (i) zapewnienia, aby sądy, na żądanie każdej ze stron, prowadziły postępowanie w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- (ii) zagwarantowania oskarżonemu prawa do posługiwania się swoim językiem regionalnym lub mniejszościowym; lub
- (iii) zapewnienia, aby wnioski i dowody, tak pisemne jak i ustne, nie były odrzucane wyłącznie z powodu złożenia ich w języku regionalnym lub mniejszościowym; lub
- (iv) sporządzenia na żądanie dokumentów związanych z postępowaniem prawnym w odpowiednim języku regionalnym lub mniejszościowym, jeśli jest to konieczne korzystając z tłumaczy i przekładów, bez ponoszenia dodatkowych kosztów przez osoby, których to dotyczy;

b) w postępowaniu cywilnym:

- (i) zapewnienia, aby sądy, na żądanie każdej ze stron, prowadziły postępowanie w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- (ii) dopuszczenia, ilekroć strona musi stawić się osobiście przed sądem, aby mogła posługiwać się swoim językiem regionalnym lub mniejszościowym, bez ponoszenia z tego powodu dodatkowych kosztów; lub
- (iii) dopuszczenia, aby dokumenty i dowody były sporządzane w językach regionalnych lub mniejszościowych, jeśli jest to konieczne, przy pomocy tłumaczy i przekładów;

c) w postępowaniu sądowym w sprawach administracyjnych:

- (i) zapewnienia, aby sądy, na żądanie każdej ze stron, prowadziły postępowanie w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
- (ii) dopuszczenia, ilekroć strona musi stawić się osobiście przed sądem, aby mogła posługiwać się swoim językiem regionalnym lub mniejszościowym, bez ponoszenia z tego powodu dodatkowych kosztów; lub
- (iii) dopuszczenia, aby dokumenty i dowody były sporządzane w językach regionalnych lub mniejszościowych, jeśli jest to konieczne, przy pomocy tłumaczy i przekładów;

d) podjęcia działań w celu zapewnienia, aby stosowanie punktów (i) oraz (ii) ustępów b) i c) oraz jakakolwiek konieczna pomoc tłumaczy i korzystanie z przekładów nie pociągnęło za sobą dodatkowych kosztów dla osób, których to dotyczy.

2. Strony zobowiązują się do:

- a) nie odmawiania uznania, w stosunkach między stronami, ważności dokumentów prawnych sporządzonych w danym kraju, wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku regionalnym lub mniejszościowym; lub
- b) nie odmawiania uznania, w stosunkach między stronami, ważności dokumentów prawnych sporządzonych w danym kraju, wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku

- regionalnym lub mniejszościowym i zapewnienia, aby można się było na nie powoływać wobec osób trzecich, nieposługujących się tymi językami, pod warunkiem że osoby, które powołują się na te dokumenty umożliwią zapoznanie się z ich treścią; lub
- c) nie odmawiania uznania, w stosunkach między stronami; ważności dokumentów prawnych sporządzonych w danym kraju, wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku regionalnym lub mniejszościowym.

3. Strony zobowiązują się do udostępnienia, w językach regionalnych lub mniejszościowych, tekstów najważniejszych ustaw krajowych oraz dotyczących w szczególności osób posługujących się tymi językami, chyba że zapewniono to w inny sposób.

Artykuł 10

Władze administracyjne i służby publiczne

1. Strony zobowiązują się, w takim stopniu w jakim jest to możliwe w rozsądnych granicach, w odniesieniu do okręgów administracyjnych państwa, w których liczba mieszkańców posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi uzasadnia niżej wymienione działania i w zależności od sytuacji każdego języka, do:

- a)
- (i) zapewnienia, aby władze administracyjne posługiwały się językami regionalnymi lub mniejszościowymi; lub
 - (ii) zapewnienia, aby urzędnicy, którzy kontaktują się ze społeczeństwem, posługiwali się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w stosunkach z osobami zwracającymi się do nich w tych językach; lub
 - (iii) zapewnienia, aby osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi mogły składać w tych językach wnioski, ustne lub pisemne, i otrzymywać w tych samych językach odpowiedzi; lub
 - (iv) zapewnienia, aby osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi mogły składać w tych językach wnioski, ustne lub pisemne; lub
 - (v) zapewnienia, aby osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi mogły składać ze skutkiem prawnym dokumenty w tych językach;
- b) udostępnienia powszechnie używanych tekstów administracyjnych oraz formularzy dla ludności, w językach regionalnych lub mniejszościowych albo w wersjach dwujęzycznych;
- c) zezwolenia władzom administracyjnym na sporządzanie dokumentów w językach regionalnych lub mniejszościowych.

2. W stosunku do władz regionalnych lub lokalnych, na których terytorium liczba mieszkańców posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi uzasadnia niżej wymienione działania, Strony zobowiązują się zezwolić lub zachęcać do:

- a) posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w działalności władz regionalnych lub lokalnych;
- b) umożliwienia składania przez osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi wniosków ustnych lub pisemnych w tych językach;
- c) publikowania przez władze regionalne ich oficjalnych dokumentów, również w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych;
- d) publikowania przez władze lokalne ich oficjalnych dokumentów, również w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych;
- e) posługiwania się przez władze regionalne językami regionalnymi lub mniejszościowymi, podczas debaty w trakcie ich posiedzeń, nie wykluczając jednak używania języka (języków) oficjalnego;
- f) posługiwania się przez władze lokalne językami regionalnymi lub mniejszościowymi, podczas debaty w trakcie ich posiedzeń, nie wykluczając jednak używania języka (języków) oficjalnego;

g) posługiwania się lub przyjęcia, w razie konieczności w połączeniu z nazwą istniejącą w języku lub językach oficjalnych, tradycyjnych i poprawnych form dla nazw miejscowości w językach regionalnych lub mniejszościowych.

3. W odniesieniu do usług publicznych, zapewnianych przez władze publiczne lub inne osoby działające w ich imieniu, Strony zobowiązują się, w stosunku do terytorium, na którym języki regionalne lub mniejszościowe są używane, w zależności od sytuacji każdego języka oraz w możliwie największym stopniu, w rozsądnych granicach, do:

- a) zapewnienia posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi przy wykonywaniu tych usług; lub
- b) zezwolenia osobom posługującym się językami regionalnymi lub mniejszościowymi na złożenie wniosku i otrzymanie odpowiedzi w tych językach; lub
- c) zezwolenia osobom posługującym się językami regionalnymi lub mniejszościowymi na złożenie wniosku w tych językach.

4. W celu wprowadzenia w życie tych postanowień ustępów 1, 2 i 3, które zostały przez nie przyjęte, Strony zobowiązują się podjąć jedno albo więcej spośród następujących działań:

- a) dokonywania przekładów lub tłumaczeń w miarę potrzeb;
- b) zatrudniania, a jeśli to konieczne, szkolenia urzędników i innych potrzebnych pracowników służb publicznych;
- c) uwzględniania, w możliwie największym stopniu, wniosków pracowników służb publicznych znających język regionalny lub mniejszościowy o zatrudnienie na terytorium, na którym ten język jest używany.

5. Strony zobowiązują się zezwolić, na podstawie wniosku osób zainteresowanych, na posługiwanie się lub przyjęcie nazwisk w ich brzmieniu w języku regionalnym lub mniejszościowym.

Artykuł 11

Media

1. Strony zobowiązują się na rzecz osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, w stosunku do terytoriów, na których językami tymi się mówi, w zależności od sytuacji każdego z tych języków i w takim zakresie, w jakim władze publiczne są bezpośrednio lub pośrednio właściwe do podejmowania decyzji lub odgrywania innej roli w tej sferze oraz, z zastrzeżeniem poszanowania zasady niezależności i autonomii mediów, do:

- a) w zakresie, w jakim radio i telewizja spełniają misję służby publicznej:
 - (i) zapewnienia utworzenia przynajmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
 - (ii) zachęcania lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
 - (iii) wydania odpowiednich przepisów zobowiązujących stacje nadawcze do oferowania programów w językach regionalnych lub mniejszościowych;
- b)
 - (i) zachęcania lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednej stacji radiowej w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
 - (ii) zachęcania lub ułatwienia regularnego nadawania programów radiowych w językach regionalnych lub mniejszościowych;
- c)
 - (i) zachęcania lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
 - (ii) zachęcania lub ułatwienia regularnego nadawania programów telewizyjnych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

- d) zachęcania lub ułatwienia produkcji i dystrybucji materiałów audiowizualnych w językach regionalnych lub mniejszościowych;
- e)
 - (i) zachęcania lub ułatwienia utworzenia i utrzymania przynajmniej jednej gazety w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub
 - (ii) zachęcania lub ułatwienia regularnego publikowania artykułów prasowych w językach regionalnych lub mniejszościowych;
- f)
 - (i) pokrywania dodatkowych kosztów utrzymania tych mediów, które posługują się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, jeśli tylko prawo dopuszcza jako zasadę pomoc finansową dla mediów; lub
 - (ii) wykorzystywania istniejących środków pomocy finansowej również do produkcji audiowizualnej w językach regionalnych lub mniejszościowych;
- g) pomocy w szkoleniu dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi.

2. Strony zobowiązują się zagwarantować swobodny bezpośredni odbiór programów radia i telewizji, nadawanych z sąsiednich krajów w języku używanym w identycznej lub podobnej formie do języka regionalnego lub mniejszościowego i nie sprzeciwiać się retransmisji programów radia i telewizji z sąsiednich krajów w tym języku. Ponadto zobowiązują się one do zapewnienia, iż nie zostaną wprowadzone ograniczenia swobody wypowiedzi i swobodnego przepływu informacji w prasie wydawanej w języku używanym w formie identycznej lub podobnej do języka regionalnego lub mniejszościowego. Korzystanie z tych swobód, ze względu na to, że wiąże się z obowiązkami i odpowiedzialnością, może być poddane takim wymogom prawnym, uwarunkowaniom, ograniczeniom lub karom, jakie są przewidziane przez ustawę i niezbędne w demokratycznym społeczeństwie w interesie bezpieczeństwa państwowego, integralności terytorialnej lub bezpieczeństwa publicznego, w interesie zapobiegania przestępstwom lub naruszeniom porządku publicznego, ochrony zdrowia lub moralności, ochrony dobrego imienia lub praw innych osób, zapobieżenia ujawnieniu informacji poufnych lub dla zagwarantowania powagi i bezstronności władzy sądowej.

3. Strony zobowiązują się zapewnić, aby interesy osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi były reprezentowane lub brane pod uwagę w organach, które mogą być utworzone zgodnie z prawem i odpowiedzialne za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów.

Artykuł 12

Działalność kulturalna i jej baza materialna

1. W odniesieniu do działalności kulturalnej i jej bazy materialnej – w szczególności bibliotek, wideotek, ośrodków kultury, muzeów, archiwów, uczelni, teatrów, kin, jak również twórczości literackiej i produkcji filmowej, ludowych form twórczości kulturalnej, festiwali i przemysłu produkującego na rzecz kultury, włączając w to m.in. stosowanie nowych technologii – Strony zobowiązują się, na terytorium, na którym takie języki są używane i w zakresie, w jakim władze publiczne są właściwe do podejmowania decyzji lub odgrywania roli w tej dziedzinie, do:

- a) popierania form wypowiedzi i innych inicjatyw charakterystycznych dla języków regionalnych lub mniejszościowych oraz roztaczania opieki nad różnymi formami dostępu do prac tworzonych w tych językach;
- b) roztaczania opieki nad różnymi formami dostępu do prac tworzonych w językach regionalnych lub mniejszościowych przez pomoc i rozwijanie tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji oraz sporządzanie napisów filmowych;

- c) troski o dostęp w językach regionalnych lub mniejszościowych do prac tworzonych w innych językach, przez pomoc i rozwijanie tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji oraz sporządzanie napisów filmowych;
- d) zapewnienia, aby organy odpowiedzialne za organizowanie i wspieranie różnego rodzaju działalności kulturalnej właściwie uwzględniały znajomość i umiejętność posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi oraz znajomość związanej z nimi kultury w inicjatywach, które podejmują lub które wspomagają;
- e) popierania działań mających na celu zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizowanie i wspieranie działalności kulturalnej miały do swojej dyspozycji pracowników z płynną znajomością odpowiedniego języka regionalnego lub mniejszościowego, jak również języka (języków) reszty ludności;
- f) zachęcania do bezpośredniego uczestnictwa reprezentantów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w tworzeniu podstaw materialnych i planowaniu działalności kulturalnej;
- g) zachęcania lub ułatwiania tworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za gromadzenie, przechowywanie i wystawianie lub publikowanie prac tworzonych w językach regionalnych lub mniejszościowych;
- h) przygotowywania lub wspierania i finansowania, w razie potrzeby, tłumaczeń i badań terminologicznych, w szczególności w celu utrzymania i rozwijania właściwej terminologii administracyjnej, handlowej, ekonomicznej, społecznej, technicznej i prawnej w każdym języku regionalnym lub mniejszościowym.

2. W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których języki regionalne lub mniejszościowe są zwyczajowo używane, Strony zobowiązują się, jeśli liczba osób posługujących się językiem regionalnym lub mniejszościowym to usprawiedliwia, do udzielania zezwoleń, popierania lub zapewnienia odpowiedniej działalności kulturalnej i odpowiednich warunków do jej prowadzenia, zgodnie z treścią ustępu poprzedniego.

3. Przy realizacji polityki kulturalnej za granicą Strony zobowiązują się podejmować odpowiednie działania na rzecz języków regionalnych lub mniejszościowych i kultur, których są one odbiciem.

Artykuł 13 **Życie ekonomiczne i społeczne**

1. W odniesieniu do działalności ekonomicznej i społecznej Strony zobowiązują się, na całym swoim terytorium, do:

- a) usunięcia z prawodawstwa wszelkich przepisów zabraniających lub ograniczających, bez usprawiedliwionych przyczyn, używania języków regionalnych lub mniejszościowych w dokumentach związanych z życiem ekonomicznym i społecznym, w szczególności w umowach o pracę i dokumentach technicznych, takich jak instrukcje obsługi urządzeń i instalacji;
- b) zakazania umieszczania w regulacjach wewnętrznych przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wyłączających lub ograniczających posługiwanie się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, przynajmniej między osobami używającymi tego samego języka;
- c) przeciwstawiania się praktykom mającym na celu zniechęcanie do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w związku z działalnością ekonomiczną lub społeczną;
- d) ułatwiania lub zachęcania do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi za pomocą środków innych, niż wymienione w powyższych punktach.

2. W odniesieniu do działalności ekonomicznej i społecznej Strony zobowiązują się, w zakresie, w którym władze publiczne są właściwe, na terytorium na którym języki regionalne

lub mniejszościowe są używane, i w możliwie największym stopniu, w uzasadnionych granicach, do:

- a) włączenia do regulacji finansowych i bankowych przepisów, które pozwalają, za pomocą procedury zgodnej z praktyką handlową, na używanie języków regionalnych lub mniejszościowych przy sporządzaniu przekazów pieniężnych (czeków, weksli itd.) lub innych dokumentów finansowych lub, tam gdzie jest to właściwe, zapewnienia stosowania tych przepisów;
- b) w sektorach ekonomicznym i społecznym, pozostających pod ich bezpośrednią kontrolą (sektor publiczny), organizowania działalności popierającej posługiwanie się językami regionalnymi lub mniejszościowymi;
- c) zapewnienia, aby zakłady opieki społecznej, takie jak szpitale, domy starców i przytulki umożliwiły przyjmowanie i leczenie osób posługujących się językiem regionalnym lub mniejszościowym, przy użyciu tego właśnie języka, w sytuacji gdy osoby te wymagają opieki z powodu choroby, podeszłego wieku lub z innych względów;
- d) zapewnienia, za pomocą odpowiednich środków, aby instrukcje bezpieczeństwa były sporządzane także w językach regionalnych lub mniejszościowych;
- e) poczynienia kroków, aby informacje, dostarczane przez właściwe władze publiczne, dotyczące praw konsumentów były dostępne w językach regionalnych lub mniejszościowych.

Artykuł 14 **Wymiana graniczna**

Strony zobowiązują się do:

- a) stosowania istniejących umów dwustronnych i wielostronnych, które je wiążą z państwami, w których ten sam język jest używany w identycznej lub podobnej formie, lub, jeśli jest to konieczne, dążenia do zawarcia takich umów tak, aby ułatwić kontakty między osobami posługującymi się tym samym językiem w państwach, o które tu chodzi, w sferze kultury, oświaty, informacji, szkolenia zawodowego i edukacji ciągłej;
- b) ułatwiania, na korzyść języków regionalnych lub mniejszościowych, lub wspierania współpracy przez granice, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi tam, gdzie te same języki są używane w identycznej lub podobnej formie.

CZĘŚĆ IV

STOSOWANIE KARTY

Artykuł 15 **Okresowe sprawozdania**

1. Strony przedstawiają, w określonych odstępach czasu, Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy, w formie ustalonej przez Komitet Ministrów, sprawozdanie o ich polityce realizowanej zgodnie z treścią Części II niniejszej Karty i o środkach podjętych dla wdrożenia przyjętych przez nie przepisów Części III. Pierwsze sprawozdanie zostanie przedstawione w ciągu roku następującego po wejściu w życie Karty w stosunku do danego Państwa, a następne sprawozdania w odstępach co trzy lata.

2. Strony podają swoje sprawozdania do wiadomości publicznej.

Artykuł 16

Badanie sprawozdań

1. Sprawozdania przedstawione Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy na podstawie artykułu 15 bada komitet ekspertów, utworzony zgodnie z treścią artykułu 17.

2. Organy lub stowarzyszenia, powstałe w Państwie Stronie, mogą zwracać uwagę komitetu ekspertów na zagadnienia odnoszące się do zobowiązań przyjętych przez tę Stronę na podstawie przepisów Części III niniejszej Karty. Po konsultacji ze Stroną, której one dotyczą, komitet ekspertów może je uwzględnić przy przygotowywaniu sprawozdania wymienionego poniżej w ustępie 3. Organy lub stowarzyszenia, o których tu jest mowa, są ponadto uprawnione do przedstawiania swojego stanowiska oceniającego politykę realizowaną przez Stronę, zgodnie z treścią Części II.

3. Na podstawie sprawozdań wymienionych w ustępie 1 oraz uwag wspomnianych w ustępie 2 komitet ekspertów przygotowuje swoje sprawozdanie dla Komitetu Ministrów. Do tego sprawozdania dołącza się treść uwag przedstawionych przez Stronę na prośbę komitetu. Komitet Ministrów może to sprawozdanie opublikować.

4. Sprawozdanie wymienione w ustępie 3 zawiera w szczególności propozycje komitetu ekspertów, skierowane do Komitetu Ministrów, dotyczące ewentualnych pożądaných zaleceń Komitetu Ministrów dla jednej lub więcej Stron.

5. Sekretarz Generalny Rady Europy sporządza dwuletnie szczegółowe sprawozdanie dla Zgromadzenia Parlamentarnego na temat stosowania Karty.

Artykuł 17

Komitet ekspertów

1. W skład komitetu ekspertów wchodzi jeden członek z każdej ze Stron, powołany przez Komitet Ministrów z przedstawionej przez tę Stronę listy osób o najwyższym poziomie moralnym i uznanych kompetencjach w sprawach, których dotyczy Karta.

2. Członkowie komitetu są powoływani na okres sześciu lat, z możliwością ponownego powołania. Członek, który nie ma możliwości dokończyć swojej kadencji, jest zastępowany, zgodnie z procedurą określoną w ustępie 1, na okres do końca tej kadencji.

3. Komitet ekspertów przyjmuje własny regulamin postępowania. Obsługę w zakresie sekretariatu zapewnia Sekretarz Generalny Rady Europy.

CZEŚĆ V

PRZEPISY KOŃCOWE

Artykuł 18

Niniejsza Karta jest otwarta do podpisu przez Państwa Członkowskie Rady Europy. Podlega ona ratyfikacji, przyjęciu lub zatwierdzeniu. Dokumenty ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia składane są Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy.

Artykuł 19

1. Niniejsza Karta wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie okresu trzech miesięcy od daty wyrażenia przez pięć państw członkowskich Rady Europy zgody na przyjęcie wynikających z niej zobowiązań, zgodnie z artykułem 18.

2. W odniesieniu do każdego Państwa Strony, które później wyrazi zgodę na związanie się tymi zobowiązaniami, Karta wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie okresu trzech miesięcy od daty złożenia dokumentu ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia.

Artykuł 20

1. Po wejściu w życie niniejszej Karty Komitet Ministrów Rady Europy może zaprosić każde państwo nie będące członkiem Rady Europy do przystąpienia do niej.

2. W odniesieniu do każdego przystępującego państwa Karta wejdzie w życie pierwszego dnia następującego po upływie okresu trzech miesięcy od daty złożenia dokumentu przystąpienia Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy.

Artykuł 21

1. Każde państwo, w chwili podpisania lub składania dokumentu ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia, może dokonać jednego lub więcej zastrzeżeń do ustępów od 2 do 5 artykułu 7 niniejszej Karty. Inne zastrzeżenia nie są dopuszczalne.

2. Każde Państwo Strona, które dokonało zastrzeżenia na podstawie ustępu poprzedzającego, może w całości lub częściowo je wycofać przez notyfikację skierowaną do Sekretarza Generalnego Rady Europy. Wycofanie to będzie skuteczne począwszy od daty otrzymania notyfikacji przez Sekretarza Generalnego.

Artykuł 22

1. Każda Strona w każdym czasie może wypowiedzieć niniejszą Kartę, w drodze notyfikacji skierowanej do Sekretarza Generalnego Rady Europy.

2. Wypowiedzenie takie staje się skuteczne, poczynając od pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie okresu sześciu miesięcy od dnia otrzymania notyfikacji przez Sekretarza Generalnego.

Artykuł 23

Sekretarz Generalny Rady Europy notyfikuje członkom Rady i wszystkim państwom, które przystąpiły do niniejszej Karty:

- a) każde podpisanie;
- b) złożenie każdego dokumentu ratyfikacji, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia;
- c) każdą datę wejścia w życie niniejszej Karty, zgodnie z artykułami 19 i 20;
- d) każdą notyfikację otrzymaną w wyniku zastosowania przepisów art. 3 ust. 2;
- e) każdą inną czynność prawną, notyfikację lub zawiadomienie dotyczące niniejszej Karty.

Na dowód czego, niżej podpisani, będąc do tego należycie upoważnieni, podpisali niniejszą kartę.

Sporządzono w Strasburgu dnia 5 listopada 1992 roku w jednym egzemplarzu, w językach angielskim i francuskim, przy czym oba teksty są jednakowo autentyczne; oryginał zostanie złożony w archiwach Rady Europy. Sekretarz Generalny Rady Europy przekaze

uwierzytelnione odpisy każdemu Państwu-Członkowi Rady Europy oraz każdemu państwu zaproszonemu do przystąpienia do niniejszej Karty.

DYREKTYWA RADY 2000/43/WE

**z dnia 29 czerwca 2000 roku
wprowadzająca w życie zasadę równego traktowania osób
bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne**

RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, w szczególności jego artykuł 13,

uwzględniając wniosek Komisji,
uwzględniając opinię Parlamentu Europejskiego,
uwzględniając opinię Komitetu Ekonomiczno-Społecznego,
uwzględniając opinię Komitetu Regionów,
a także mając na uwadze, co następuje:

- 1) Traktat o Unii Europejskiej wyznacza nowy etap w procesie tworzenia coraz ściślejszego związku między narodami Europy.
- 2) Zgodnie z artykułem 6 Traktatu o Unii Europejskiej, Unia Europejska opiera się na zasadach wolności, demokracji, poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności oraz państwa prawnego, które są wspólne dla Państw Członkowskich, a także szanuje prawa podstawowe zagwarantowane w Europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz wynikające z tradycji konstytucyjnych wspólnych dla Państw Członkowskich, jako zasady ogólne prawa wspólnotowego.
- 3) Prawo każdej osoby do równości wobec prawa i ochrony przed dyskryminacją stanowi powszechne prawo uznane Powszechną Deklaracją Praw Człowieka, Konwencją Narodów Zjednoczonych w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, Międzynarodową Konwencją w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej, Paktami Narodów Zjednoczonych: Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych oraz Europejską Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, których sygnatariuszami są wszystkie Państwa Członkowskie.
- 4) Istotne jest przestrzeganie tych podstawowych praw i wolności, włącznie z wolnością zrzeszania się. W kontekście dostępu do dóbr i usług oraz dostarczania dóbr i usług istotne jest również przestrzeganie ochrony życia prywatnego i rodzinnego, jak również realizowanych w tym zakresie transakcji.
- 5) Parlament Europejski przyjął liczne rezolucje w sprawie walki z rasizmem w Unii Europejskiej.
- 6) Unia Europejska odrzuca wszystkie teorie zmierzające do określenia istnienia odrębnych ras ludzkich. Użycie terminu „pochodzenie rasowe” w niniejszej Dyrektywie nie oznacza wcale uznania tych teorii.

- 7) W dniach 15 i 16 października 1999 roku Rada Europejska w Tampere wezwała Komisję do jak najszybszego przedstawienia propozycji wprowadzenia w życie artykułu 13 Traktatu WE w zakresie walki z rasizmem i ksenofobią.
- 8) Wytyczne dla zatrudnienia w 2000 roku, przyjęte przez Radę Europejską w Helsinkach w dniach 10 i 11 grudnia 1999 roku, podkreślają potrzebę wspierania rynku pracy sprzyjającego społecznej integracji poprzez stworzenie spójnych polityk, których celem jest walka z dyskryminacją takich grup jak mniejszości etniczne.
- 9) Dyskryminacja ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne może utrudnić osiągnięcie celów Traktatu WE, w szczególności doprowadzenie do wysokiego poziomu zatrudnienia i opieki społecznej, wzrostu poziomu jakości życia, spójności gospodarczej i społecznej oraz solidarności. Może również zagrozić realizacji celu, jakim jest rozwój Unii Europejskiej jako przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości.
- 10) W grudniu 1995 roku Komisja przedstawiła komunikat w sprawie rasizmu, ksenofobii i antysemityzmu.
- 11) Dnia 15 lipca 1996 roku Rada przyjęła Wspólne Działanie 96/443/WSiSW dotyczące akcji na rzecz zwalczania rasizmu i ksenofobii, dla której Państwa Członkowskie zobowiązują się zapewnić skuteczną współpracę sądową w zakresie przestępstw związanych z zachowaniami rasistowskimi lub ksenofobicznymi.
- 12) W celu zapewnienia rozwoju demokratycznych i tolerancyjnych społeczeństw umożliwiających uczestnictwo wszystkich osób, bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne, szczególna akcja dotycząca dyskryminacji ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne musi wykraczać poza działalność zarobkową oraz niezarobkową i powinna objąć takie dziedziny jak edukacja, opieka społeczna włącznie z bezpieczeństwem socjalnym i opieką zdrowotną, ułatwieniami społecznymi, dostępem do dóbr i usług oraz ich dostarczaniem.
- 13) W tym celu, wszelka bezpośrednia lub pośrednia dyskryminacja ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne w zakresie regulowanym niniejszą Dyrektywą powinna być we Wspólnocie zakazana. Zakaz dyskryminacji powinien również mieć zastosowanie wobec obywateli państw trzecich, ale nie obejmuje on odmiennego traktowania ze względu na narodowość i nie pozostaje bez uszczerbku dla przepisów regulujących wjazd i pobyt obywateli państw trzecich oraz ich dostęp do zatrudnienia i pracy.
- 14) We wprowadzaniu w życie zasady równego traktowania bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne, Wspólnota dąży, zgodnie z ustępem 2 artykułu 3 Traktatu WE, do likwidacji nierówności i wspierania równego traktowania mężczyzn i kobiet, w szczególności ze względu na to, że kobiety są często ofiarami różnego rodzaju dyskryminacji.
- 15) Ocena faktów, które nasuwają przypuszczenie istnienia bezpośredniej i pośredniej dyskryminacji należy do sądu krajowego lub innego właściwego organu, zgodnie z zasadami prawa krajowego lub praktyką krajową. Zasady te mogą przewidywać w szczególności, że fakt występowania dyskryminacji pośredniej można udowodnić z wykorzystaniem wszelkich środków, również na podstawie danych statystycznych.
- 16) Istotna jest ochrona wszystkich osób fizycznych przed dyskryminacją ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne. Państwa Członkowskie powinny również zapewnić, w zależności od potrzeb i zgodnie z tradycją i krajową praktyką, ochronę osób prawnych, jeżeli są one ofiarami dyskryminacji ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne swoich członków.
- 17) Zakaz dyskryminacji powinien być przestrzegany bez względu na utrzymywanie lub przyjmowanie przepisów mających zapobiegać lub wyrównywać niekorzystną sytuację grupy osób danego pochodzenia rasowego lub etnicznego, a przepisy te mogą dopuszczać istnienie organizacji osób danego pochodzenia rasowego lub etnicznego, jeżeli ich głównym celem jest wspieranie szczególnych potrzeb tych osób.

- 18) W bardzo niewielu okolicznościach różnice w traktowaniu mogą być uzasadnione, jeżeli charakterystyka związana z pochodzeniem rasowym lub etnicznym jest istotnym i determinującym wymogiem zawodowym, pod warunkiem, że cel jest zgodny z prawem a wymóg jest proporcjonalny. Okoliczności takie należy wymienić w informacjach dostarczanych przez Państwa Członkowskie Komisji.
- 19) Osoby, które były dyskryminowane ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne, powinny dysponować odpowiednimi środkami ochrony prawnej. Dla zapewnienia bardziej skutecznego poziomu ochrony, stowarzyszenia lub osoby prawne powinny mieć również możliwość wszczynania postępowań, na zasadach określonych przez Państwo Członkowskie, na rzecz ofiary lub ją wspierając, nie naruszając reguł procedury krajowej dotyczących przedstawicielstwa i obrony przed sądami.
- 20) Skuteczne wprowadzanie w życie zasady równości wymaga odpowiedniej ochrony sądowej przed represjami.
- 21) Dostosowanie przepisów dotyczących ciężaru dowodu wymaga, od momentu zaistnienia domniemania dyskryminacji i, w przypadkach, gdy fakt ten zostanie potwierdzony, skutecznego stosowania zasady równego traktowania, w której ciężar dowodu spoczywa na osobie, wobec której wysunięto zarzut.
- 22) Państwa Członkowskie mogą nie stosować zasad dotyczących ciężaru dowodu do postępowań, w których ustalenie faktów należy do sądu lub właściwej instancji. Takie procedury są procedurami, w których powód nie musi udowadniać faktów, których ustalenie należy do sądu lub właściwej instancji.
- 23) Państwa Członkowskie powinny wspierać dialog między partnerami społecznymi, jak również z organizacjami pozarządowymi, odnoszący się do różnych form dyskryminacji i jej zwalczania.
- 24) Ochrona przed dyskryminacją ze względu na pochodzenie rasowe i etniczne zostałaby wzmocniona, gdyby w każdym Państwie Członkowskim istniał jeden lub kilka organów, których zadaniem byłoby analizowanie tych problemów, badanie możliwych rozwiązań i świadczenie konkretnej pomocy ofiarom.
- 25) Niniejsza Dyrektywa ustanawia minimalne wymagania, co daje Państwom Członkowskim możliwość utrzymania i przyjęcia bardziej korzystnych przepisów. Wykonanie niniejszej Dyrektywy nie może usprawiedliwiać regresu w stosunku do sytuacji istniejącej w każdym Państwie Członkowskim.
- 26) Państwa Członkowskie powinny wprowadzić skuteczne, proporcjonalne i odstrasżające sankcje, stosowane w przypadkach nieprzestrzegania zobowiązań wynikających z niniejszej Dyrektywy.
- 27) Państwa Członkowskie mogą powierzać partnerom społecznym, na ich wspólny wniosek, wdrażanie w życie niniejszej Dyrektywy, w zakresie tego co wynika z układów zbiorowych, pod warunkiem przyjęcia wszystkich niezbędnych przepisów umożliwiających im w każdej chwili osiągnięcie rezultatów określonych w niniejszej Dyrektywie.
- 28) Zgodnie z zasadą pomocniczości oraz zasadą proporcjonalności, określonymi w artykule 5 Traktatu WE, cel niniejszej Dyrektywy, to znaczy zapewnienie we wszystkich Państwach Członkowskich wyższego poziomu ochrony przed dyskryminacją, nie może być osiągnięty w sposób wystarczający przez Państwa Członkowskie, natomiast z uwagi na rozmiary lub skutki proponowanych działań możliwe jest lepsze jego osiągnięcie na poziomie Wspólnoty. Niniejsza Dyrektywa nie wykracza poza to, co jest konieczne dla osiągnięcia tych celów.

PRZYJMUJE NINIEJSZĄ DYREKTYWĘ:

ROZDZIAŁ I

PRZEPISY OGÓLNE

Artykuł 1

Cel

Niniejsza Dyrektywa ma na celu wyznaczenie ram dla walki z dyskryminacją ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne, oraz wprowadzenie w życie w Państwach Członkowskich zasady równego traktowania.

Artykuł 2

Pojęcie dyskryminacji

1. Do celów niniejszej Dyrektywy zasada równego traktowania oznacza brak jakichkolwiek form bezpośredniej lub pośredniej dyskryminacji ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne.

2. Do celów ustępu 1:

- a) dyskryminacja bezpośrednia ma miejsce, gdy ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne, osoba traktowana jest mniej przychylnie niż traktuje się, traktowano lub traktowano by inną osobę w podobnej sytuacji;
- b) dyskryminacja pośrednia ma miejsce, gdy pozornie neutralny przepis, kryterium lub praktyka może doprowadzić do szczególnie niekorzystnej sytuacji dla osób danego pochodzenia rasowego lub etnicznego w stosunku do innych osób, chyba że taki przepis, kryterium lub praktyka jest obiektywnie uzasadniona prawnie uzasadnionym celem, a środki mające służyć osiągnięciu tego celu są odpowiednie i konieczne.

3. Molestowanie uważane jest za formę dyskryminacji w rozumieniu ustępu 1, jeżeli ma miejsce niepożądane zachowanie związane z pochodzeniem rasowym lub etnicznym, a jego celem lub skutkiem jest naruszenie godności osoby i stworzenie onieśmiałącej, wrogiej, poniżającej, upokarzającej lub uwłaczającej atmosfery. W tym znaczeniu, pojęcie molestowania może być definiowane zgodnie z ustawodawstwem i krajową praktyką Państw Członkowskich.

4. Każde zachowanie polegające na zmuszaniu kogokolwiek do praktykowania wobec osób zachowań dyskryminacyjnych ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne uważane jest za dyskryminację w rozumieniu ustępu 1.

Artykuł 3

Zakres

1. W granicach kompetencji powierzonych Wspólnocie, niniejszą Dyrektywę stosuje się do wszystkich osób, zarówno sektora publicznego jak i prywatnego, włącznie z instytucjami publicznymi, w odniesieniu do:

- a) warunków dostępu do zatrudnienia, do prowadzenia działalności na własny rachunek oraz uprawiania zawodu, włączając również kryteria selekcji i warunków rekrutacji, niezależnie od rodzaju działalności i na wszystkich szczeblach hierarchii zawodowej, również w odniesieniu do awansu zawodowego;
- b) dostępu do wszystkich rodzajów i szczebli poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego, doskonalenia i przekwalifikowania pracowników, łącznie ze zdobywaniem praktycznych doświadczeń;
- c) warunków zatrudnienia i pracy, łącznie z warunkami zwalniania i wynagradzania;

- d) wstępowania i działania w organizacjach pracowników lub pracodawców lub jakiejkolwiek organizacji, której członkowie wykonują określony zawód, łącznie z korzyściami jakie dają takie organizacje;
- e) ochrony społecznej, łącznie z zabezpieczeniem społecznym i opieką zdrowotną;
- f) świadczeń społecznych;
- g) edukacji;
- h) dostępu do dóbr i usług oraz dostarczania dóbr i usług publicznie dostępnych, włącznie z zakwaterowaniem.

2. Niniejsza Dyrektywa nie obejmuje różnego traktowania ze względu na obywatelstwo i pozostaje ona bez uszczerbku dla przepisów i warunków dotyczących wjazdu i pobytu obywateli państw trzecich oraz bezpaństwowców na terytorium Państw Członkowskich i wszelkiego traktowania, związanego ze statusem prawnym danych obywateli państw trzecich i bezpaństwowców.

Artykuł 4

Istotne i determinujące wymagania zawodowe

Nie naruszając ustępów 1 i 2 artykułu 2, Państwa Członkowskie mogą uznać, że odmienne traktowanie ze względu na cechy związane z pochodzeniem rasowym lub etnicznym nie stanowi dyskryminacji, jeżeli, ze względu na rodzaj działalności zawodowej lub warunki jej wykonywania, dane cechy są istotnym i determinującym wymogiem zawodowym, pod warunkiem, że cel jest prawnie uzasadniony, a wymóg jest proporcjonalny.

Artykuł 5

Działanie pozytywne

Dla zapewnienia całkowitej równości w praktyce zasada równego traktowania nie stanowi przeszkody dla utrzymywania lub przyjmowania przez Państwo Członkowskie szczególnych środków mających zapobiegać lub wyrównywać niedogodności związane z pochodzeniem rasowym lub etnicznym.

Artykuł 6

Minimalne wymagania

1. Państwa Członkowskie mogą przyjmować lub utrzymywać przepisy bardziej korzystne dla zasady równego traktowania od przepisów ustanowionych w niniejszej Dyrektywie.

2. Wykonanie niniejszej Dyrektywy nie może być w żadnych okolicznościach powodem obniżenia poziomu ochrony przed dyskryminacją, który już zapewnia Państwo Członkowskie w zakresie regulowanym niniejszą Dyrektywą.

ROZDZIAŁ II

ŚRODKI PRAWNE I WYKONANIE

Artykuł 7

Ochrona praw

1. Państwa Członkowskie zapewniają, że procedury sądowe i/lub administracyjne, włączając, o ile uznają to za właściwe, procedury pojednawcze, których celem jest doprowadzenie do przestrzegania zobowiązań wynikających z niniejszej Dyrektywy są

dostępne dla wszystkich osób, które uważają się za pokrzywdzone nieprzestrzeganiem wobec nich zasady równego traktowania, nawet po zakończeniu kontaktów, w których przypuszczalnie miała miejsce dyskryminacja.

2. Państwa Członkowskie zapewniają, że stowarzyszenia, organizacje lub osoby prawne, które mają, zgodnie z kryteriami ustanowionymi w prawie krajowym uzasadniony interes w zapewnieniu, aby przestrzegane były przepisy niniejszej Dyrektywy, mogą wszczynać, na rzecz skarżącego lub wspierając go, za jego zgodą, postępowanie sądowe i/lub administracyjne przewidziane w celu przestrzegania zobowiązań wynikających z niniejszej Dyrektywy.

3. Ustępy 1 i 2 pozostają bez uszczerbku dla krajowych reguł dotyczących przedawnienia roszczeń w odniesieniu do zasady równego traktowania.

Artykuł 8

Ciężar dowodu

1. Państwa Członkowskie podejmują takie środki, które są niezbędne, zgodnie z ich krajowymi systemami prawnymi, w celu zapewnienia, że gdy osoba, która uważa się za pokrzywdzoną nieprzestrzeganiem wobec niej zasady równego traktowania i przedstawia, przed sądem lub właściwym organem, fakty, z których można domniemywać istnienie bezpośredniej lub pośredniej dyskryminacji, na stronie pozwanej ciężar dowodu, że zasada równego traktowania nie została naruszona.

2. Przepisy ustępu 1 nie stanowią przeszkody dla ustanawiania przez Państwa Członkowskie zasad dowodowych korzystniejszych dla powoda.

3. Przepisów ustępu 1 nie stosuje się do postępowań karnych.

4. Przepisy ustępów 1, 2 i 3 stosuje się również do każdego postępowania wszczętego zgodnie z ustępem 2 artykułu 7.

5. Państwa Członkowskie mogą nie stosować przepisów ustępu 1 do postępowań, w których ustalenie faktów należy do sądu lub właściwego organu.

Artykuł 9

Ochrona przed represjami

Państwa Członkowskie wprowadzają do swoich wewnętrznych systemów prawnych środki niezbędne do ochrony osób przed wszelkiego rodzaju negatywnym traktowaniem lub skutkami w reakcji na skargę lub wystąpienie z powództwem do sądu z zamiarem doprowadzenia do przestrzegania zasady równego traktowania.

Artykuł 10

Rozpowszechnianie informacji

Państwa Członkowskie zapewniają, że przepisy przyjęte zgodnie z niniejszą Dyrektywą, jak również odpowiednie przepisy pozostające w mocy, udostępniane są zainteresowanym osobom przy wykorzystaniu wszystkich stosownych środków na całym ich terytorium.

Artykuł 11

Dialog społeczny

1. Zgodnie ze swoją tradycją i krajową praktyką, Państwa Członkowskie podejmują stosowne działania wspierające dialog między partnerami społecznymi w celu wspierania równego traktowania, włącznie ze sprawowaniem nadzoru w miejscu pracy, poprzez układy zbiorowe, kodeksy postępowania oraz badanie lub wymianę doświadczeń i dobrych zwyczajów.

2. W poszanowaniu swoich krajowych tradycji i praktyki, Państwa Członkowskie zachęcają partnerów społecznych, bez uszczerbku dla ich autonomii, do zawierania na odpowiednim poziomie umów określających zasady niedyskryminacji w zakresie określonym w artykule 3, który objęty jest zakresem rokowań zbiorowych. Umowy takie powinny być zgodne z podstawowymi wymogami, określonymi niniejszą Dyrektywą, oraz odpowiednimi krajowymi środkami wykonawczymi.

Artykuł 12

Dialog z organizacjami pozarządowymi

Państwa Członkowskie zachęcają do prowadzenia dialogu z właściwymi organizacjami pozarządowymi, które mają, zgodnie z krajową praktyką i ustawodawstwem, uzasadniony interes w uczestniczeniu w walce z dyskryminacją ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne, w celu wspierania zasady równego traktowania.

ROZDZIAŁ III

ORGANY WSPIERAJĄCE RÓWNE TRAKTOWANIE

Artykuł 13

1. Państwa Członkowskie wyznaczają organ lub organy mające wspierać równe traktowanie wszystkich osób bez dyskryminacji ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne. Mogą one wchodzić w skład organów zajmujących się na skalę krajową obroną praw człowieka lub ochroną praw jednostek.

2. Państwa Członkowskie zapewniają, że kompetencje tych organów obejmują:

- bez uszczerbku dla praw ofiar i stowarzyszeń, organizacji i innych osób prawnych określonych w ustępie 2 artykułu 7, świadczenie niezależnej pomocy ofiarom dyskryminacji we wnoszeniu skarg dotyczących dyskryminacji,
- prowadzenie niezależnych badań nad dyskryminacją,
- publikowanie niezależnych sprawozdań i wydawanie zaleceń na temat wszystkich problemów związanych z tego rodzaju dyskryminacją.

ROZDZIAŁ IV

PRZEPISY KOŃCOWE

Artykuł 14

Zgodność

Państwa Członkowskie podejmują niezbędne środki w celu:

- a) uchylecia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych, sprzecznych z zasadą równego traktowania;
- b) unieważnienia bądź zmiany przepisów sprzecznych z zasadą równego traktowania, występujących w umowach lub układach zbiorowych, regulaminach przedsiębiorstw, jak również w statutach stowarzyszeń prowadzących działalność zarobkową lub nie

prowadzących takiej działalności, wolnych zawodów i organizacji pracowników i pracodawców.

Artykuł 15

Sankcje

Państwa Członkowskie ustanawiają zasady stosowania sankcji obowiązujących wobec naruszeń przepisów krajowych przyjętych na mocy niniejszej Dyrektywy i podejmują wszelkie niezbędne środki dla zapewnienia ich stosowania. Sankcje, które mogą nakazywać wypłacenie odszkodowania ofierze, muszą być skuteczne, proporcjonalne i odstrasżające. Do dnia 19 lipca 2003 roku Państwa Członkowskie powiadamiają o tych przepisach Komisję, a o wszystkich późniejszych ich zmianach tak szybko, jak to możliwe.

Artykuł 16

Wykonanie

Państwa Członkowskie do dnia 19 lipca 2003 roku przyjmą przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne, niezbędne do wykonania niniejszej Dyrektywy lub mogą powierzyć partnerom społecznym, na ich wspólny wniosek, wykonanie niniejszej Dyrektywy, w zakresie przepisów wynikających z układów zbiorowych. W tym wypadku Państwo Członkowskie zapewnia, że do dnia 19 lipca 2003 roku partnerzy społeczni wprowadzą w drodze umowy niezbędne przepisy, przy czym Państwo Członkowskie powinno podjąć wszelkie niezbędne działania umożliwiające im w każdym czasie osiągnięcie rezultatów określonych w niniejszej Dyrektywie. Państwa Członkowskie niezwłocznie powiadamiają o tym Komisję.

Przepisy przyjęte przez Państwa Członkowskie zawierają odniesienie do niniejszej Dyrektywy lub odniesienie takie towarzyszy ich urzędowej publikacji. Metody dokonywania takiego odniesienia określane są przez Państwa Członkowskie.

Artykuł 17

Sprawozdanie

1. Do dnia 19 lipca 2005 roku, a następnie raz na pięć lat, Państwa Członkowskie przekazują Komisji wszelkie informacje niezbędne do sporządzenia przez Komisję, przeznaczonego dla Parlamentu Europejskiego i Rady, sprawozdania dotyczącego stosowania niniejszej Dyrektywy.

2. Sprawozdanie Komisji uwzględnia odpowiednio opinię Europejskiego Centrum Monitorowania Rasizmu i Ksenofobii, jak również stanowisko partnerów społecznych i właściwych organizacji pozarządowych. Zgodnie z zasadą systematycznej rejestracji problemów równości szans kobiet i mężczyzn, sprawozdanie to zawiera, między innymi, ocenę wpływu podjętych działań w odniesieniu do mężczyzn i kobiet. W świetle uzyskanych informacji, w sprawozdaniu tym zawarte są, o ile zaistnieje taka potrzeba, propozycje zmian i uaktualniania niniejszej Dyrektywy.

Artykuł 18

Wejście w życie

Niniejsza Dyrektywa wchodzi w życie z dniem jej opublikowania w Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich.

Artykuł 19

Adresaci

Niniejsza Dyrektywa skierowana jest do Państw Członkowskich.

Sporządzono w Luksemburgu dnia 29 czerwca 2000 roku

W imieniu Rady

M. ARCANJO

Przewodniczący